

МЕТОДИЧНІ ВЕКТОРИ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Проаналізовано сутність культурної компетентності як ключової для особистості. Культурна компетентність розглядається в зіставленні з поняттям «культура» в контексті Рекомендацій Ради Європи (2006). З огляду на тенденції китайської освіти інтегруватись у глобалізовану систему освіти і культури розглянуто наукові та нормативні джерела різних країн, зокрема України та Китаю. Встановлюються зв'язки змісту культурної компетентності з іншими ключовими, оскільки всі вони мають системно формуватися в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в сукупності з фаховими. Зазначається, що серед ключових компетентностей культурна є основою фахової підготовки вчителів музики, а стрижневим чинником її формування постає мистецька освіта. Ці позиції і визначають методичні вектори культурної компетентності в процесі фахової підготовки педагога-музиканта

Ключові слова: культурна компетентність; культура; мистецтво; мистецька освіта; педагог-музикант; методичні вектори.

Постановка проблеми. Культурна компетентність позиціонується і в наукових працях, і в нормативних джерелах як одна з ключових (життєвих, базових) компетентностей, що набувається особистістю впродовж життя. Мистецька освіта Китаю інтегрується у світовий культурний процес, тому для авторки статті є важливим аналіз здобутків і тенденцій української системи освіти, реформування якої відбувається наразі в європейському контексті. Вважаємо, що такий підхід буде корисним і для китайської освіти. Розглядаючи сутність культурної компетентності, орієнтуємось на перелік ключових компетентностей, визначених Радою Європи (2006), а також закріплений Законом України «Про освіту», освітніми стандартами та низкою концептуальних документів Нової української школи. Водночас зазначимо, що ключові компетентності є багатофункціональними, оскільки необхідні людині в різноманітних життєвих

ситуаціях і пронизують усі галузі освіти. Крім того, ці компетентності постають не лише як міждисциплінарні, а й як метапредметні і наскрізні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд дефініції «культурна компетентність» ґрунтується на дослідженнях К. Велде, Ж. Делора, О. Локшиної, Дж. Равена та інших учених, зокрема й китайських (Сяоу Чен, Ся Хуанхуан та ін.), виокремлюючи спільні підходи до визначення поняття та акценти, які роблять у його змісті науковці, з огляду на глобалізаційні процеси, які переживає людство і які спонукають Китай до інтеграції у світовий контекст за умови збереження кращих національних традицій. Важливими для авторки статті є нормативні документи Європи та Китаю як орієнтири для контекстного вивчення культурної компетентності, а також документи ЮНЕСКО. Принциповим є звернення до різноманіття тлумачень феномену «культура» (В. Андрющенко, Дж. Р. Бойд, П. Герчанівська, Т. Еліот, І. Зязюн та ін.). Орієнтиром для конкретизації змісту культурної компетентності є дослідження з питань фахової підготовки педагога-музиканта (А. Козир, О. Комаровська, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.).

Мета статті – встановити зв'язки культурної компетентності з іншими ключовими компетентностями; апріорі приймаємо, що культурна компетентність є основою для фахової підготовки вчителів музичного мистецтва.

Методи дослідження. Застосовуємо методи теоретичного аналізу, методи порівняння і зіставлення для знаходження точок дотику в змісті культурної та інших ключових компетентностей, що має спрямовувати методичні пошуки фахової підготовки і націлювати на майбутню професійну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Рекомендації Європейського парламенту і Ради Європи (2006) визначили рамковий перелік ключових компетентностей, необхідних людині для успішної самореалізації в житті та Європі в цілому – в умовах глобалізації. Слід зазначити, що цей перелік «визрівав» у дискусіях фахівців поступово на кількох засіданнях Європейської Ради від початку 2000-х років. У документі вказується, що «освіта, виконуючи подвійну функцію – соціальну та економічну, відіграє особливу

роль у наданні європейським громадянам основних компетенцій для зручного пристосування до таких змін», а одна з важливих цілей еталонних рамок компетентностей – їхня необхідність «для особистісної реалізації, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування для суспільства, що будується на знаннях» (Рекомендації, 2006). Як відомо, вказується вісім основних компетентностей (спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки; навички роботи з цифровими носіями; навчання заради здобуття знань; соціальні та громадянські навички; ініціативність і практичність); а зміст культурної компетентностей сформульовано як «обізнаність та самовираження у сфері культури».

Наголошуючи на зростанні вагомості культурної компетентності у світі, Р. Бойд Джонсон (2014) присвятив ґрунтовне соціологічне дослідження тому, як формувалося розуміння цього поняття саме в Україні, застосовуючи чотиривимірну шкалу (ідея, знання, стратегія, дія). Виявилось, що ця дефініція найчастіше запроваджується респондентами «для пояснення понять міжкультурної комунікації та залучення населення до участі в культурному житті» (Джонсон Р. Бойд, 2014, с. 237) з переконанням у тому, що «знання та навички в міжкультурній взаємодії має бути передано як культурну свідомість/совість, з урахуванням когнітивних та емоційних аспектів» (Джонсон Р. Бойд, 2014, с. 241). Однак, зміст культурної компетентності є ширшим, ніж «міжкультурність»; бо він пов'язаний із багатозначністю феномена «культура».

У низці документів ЮНЕСКО (Конвенція «Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту» (1954), «Про засоби, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу і передачі права власності на культурні цінності» (1970), «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» (1972), «Про збереження нематеріальної культурної спадщини» (2003), «Про охорону і заохочення розмаїття форм культурного самовираження» (2005), Всезагальна декларація про культурне розмаїття (2001) та ін.) культура розглядається як невід'ємний складник соціального життя, результат спільної

творчості і взаємовпливу людей, як одна з умов прогресу і гарантія зростання духовного потенціалу суспільства на основі всебічного розвитку всіх членів суспільства і розкриття їхніх творчих можливостей; культура є комплексом – знаннями як надбанням людства, потребою у спілкуванні; доступі до цінностей і активною участю в їх примноженні; крім духовних, матеріальних, інтелектуальних та емоційних ознак, охоплює систему цінностей, традиції, мистецтво і художню творчість (Рекомендація ЮНЕСКО, 1976).

П. Герчанівська вказує на низку підходів до вивчення феномена: філософський, соціологічний, психологічний, діяльнісний, аксіологічний, технологічний, семіотичний (Герчанівська, 2006, с. 31). Т. Еліот (Eliot, 1968) пише про три взаємозумовлених значення слова «культура». На його думку, основоположною є культура суспільства в цілому, оскільки саморозвиток окремої людини завжди відбувається на більш широкому тлі розвитку суспільства. Ми суголосні з ученим, але розуміємо значущість культури кожного члена суспільства в єдиному цілому.

На підставі ґрунтовного аналізу процесуального становлення феномена «культура» Л. Саракун вказує на три головні погляди на природу культури в сучасній філософській думці – аксіологічний, діяльнісний і семіотичний та справедливо резюмує, що «будь-який зовнішній прояв культури є проявом міри розвитку самої людини», а відтак культура як феномен існує в «постійній взаємодії свого зовнішнього матеріалізованого вираження з самою людиною»; «культура формує людину і водночас є формою її самовияву» (Саракун, 2011, с. 122-123).

Здійснюючи ретроспективний аналіз значень феномену «культура», В. Андрущенко (Андрущенко, 2014, с. 5-6) і переконливо зазначає, що це поняття є «одним із найгостріших серед філософських дискурсивних змагань, що пронизують собою епохальний просторово-часовий ареал цивілізації», і нагадує, що в ХХ столітті американські культурологи А. Кребер і А. Клакхон нарахували 164 визначення «культури» і понад сотню намагань теоретичного обґрунтування феномену. Згодом А. Моль презентував уже 250 визначень, а нині їх існує до 500. Учений доходить висновку: «світ у цілому і є світом людської культури»

як «сфера освоєння, олюднення природи людською працею в інтересах розвитку самої людини» (Андрущенко, 2014, с. 6), що важливо для розгляду культурної компетентності.

Наразі збільшується використання медіазасобів для комунікації, зокрема й міжособистісної, що пов'язується навіть із глобальними впливами масмедіа на творення цивілізацій (Innis, 1950). І. Зязюн (2009, с. 231-232) не випадково розглядає функції інформологічної культури особистості, визначаючи їх як базові, з чим погоджуємось, оскільки вони логічно транспонуються на всі освітні галузі.

Отже, враховуючи різноманіття тлумачень феномена «культура», повернімося до власне *культурної компетентності*, виокремлюючи найсуттєвіші її аспекти. Так, у згаданих вище Рекомендаціях Ради Європи (2006) культурна компетентність означає «знання місцевого, державного та європейського культурного спадку та його місця у світі. Це охоплює знання видатних культурних явищ, у тому числі популярної сучасної культури..., культурне та мовне розмаїття Європи та інших частин світу, бажання зберегти його та важливість естетичних факторів у повсякденному житті».

В українському Державному стандарті базової середньої освіти (2020) зазначається, що культурна компетентність передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва. Зауважимо, що, з одного боку, визначення цієї компетентності охоплює такі важливі для людини риси, як здатність творчого вираження ідей, досвіду та емоцій; здатність самооцінювання і самовираження з використанням природних здібностей». А з іншого боку, основний акцент зроблено на мистецтві як «бажанні сприяти естетичному вираженню через мистецьке самовираження та участь у культурному житті», зокрема й уміння визначати та

усвідомлювати соціальні та економічні можливості культурної діяльності.

З огляду на зазначене, виокремимо «культурний компонент» у змісті кожної з ключових компетентностей, спираючись на Рекомендації Ради Європи (2006).

Щодо компетентності *«спілкування рідною мовою»*: враховуємо, що вона передбачає сформованість, зокрема закладених у «культурній компетентності», комунікативних навичок та акцентує на необхідності сформованого в особистості «уміння сприймати світ та контактувати з іншими, вести критичний і конструктивний діалог». Пригадаємо, що здатність комунікації є однією з невід'ємних ознак культури людини і «людини культури», як і вміння творчо сприймати світ є необхідною якістю для митця.

Щодо компетентності *«спілкування іноземною мовою»*: акцентуються як раз міжкультурні зв'язки, що є одним із проявів культурної компетентності; висувається вимога здатності спілкування в різних культурних контекстах і в міжкультурному середовищі; сформованість цієї компетентності передбачає наявність знань про соціальні традиції і культурний контекст мовлення та комунікації.

Щодо компетентності *«знання математики та основні вміння у сфері науки і техніки»*: йдеться про здатність і готовність застосовувати математичний спосіб мислення (логічне і просторове) і використовувати математичні знання для пояснення світу природи, розуміння змін; готовність шукати причини і робити висновки і т. п., що важливо й для розуміння культурних процесів, причинно-наслідкових зв'язків цих процесів, фактів, народження нових культурних явищ тощо. Власне математичні знання застосовуються і в музиці, точніше за їх допомогою, як відомо, пояснюються певні закономірності музичних процесів, що суттєво для підготовки музиканта.

Щодо компетентності *«навички роботи з цифровими носіями»*, то її важливість в інформаційному суспільстві (здатність здобувати і опрацьовувати інформацію з будь-якої сфери знання, а також навички спілкування в мережі Інтернет) є беззаперечною. Оволодіння такою компетентністю передбачає використання

інформаційних технологій у творчості, самопрезентації; впливає на розвиток критичного мислення людини, поза чим неможливо сформувані культурну компетентність тощо.

Щодо компетентності *«навчання заради здобуття знань»*: важливим є акцент на здатності особистості використовувати вже здобуті знання та життєвий досвід у різних життєвих ситуаціях; бути вмотивованим і впевненим, налаштованим на успіх і самовдосконалення впродовж життя, ділитись знаннями. Ця компетентність, з одного боку, є невід'ємною від успіху людини будь-якої професії; а з іншого, – вона немислима поза культурним удосконаленням особистості.

Щодо компетентності *«вміння соціального та громадянського характеру»*: як раз акцентується такий суттєвий складник культури людини, як її готовність до міжособистісної і міжкультурної взаємодії, знання і визнання рівності культур, розуміння мультикультурності суспільства, національно-культурної специфіки, різноманіття особистісних цінностей і прояв поваги до цінностей інших, готовність долати упередження тощо; однак пріоритетом тут є національна ідентичність носія культури, повага до власних національних культурних і мистецьких цінностей, національних традицій.

Щодо компетентності *«ініціативність та практичність»*: у змісті цієї компетентності слід виокремити вимоги творчості, здатності продукувати і застосовувати інноваційні підходи до справи, адекватно визначати власні можливості й перспективи, труднощі; усвідомлювати естетичні характеристики середовища творчості та створювати його з урахуванням цих позицій тощо.

Як бачимо, кожна із ключових компетентностей «пронизана» ознаками «людини культури»; відтак культурна компетентність може бути позиціонована як інтегральна стосовно інших компетентностей і системоутворювальна в системі ключових компетентностей, в чому цілком погоджуємось із О. Комаровською, О. Просіною (2020).

Звернімося до тлумачення сутності культурної компетентності китайськими ученими в контексті китайської системи освіти.

Так, автори міжнародного проєкту (Добрякова, Фрумін, 2020) із застосуванням порівняльного аналізу освіти багатьох країн підтверджують специфіку китайської системи освіти, де в межах досягнення будь-якої сфери знань на перший план завжди висуваються знання національних традицій і досягнень китайської культури. Наприклад, вивчення мови супроводжується оволодінням мистецтвом каліграфії, вивчення математики – ознайомленням із давніми джерелами з історії математики в контексті загальноісторичних знань; курс історії, приміром, обов'язково містить матеріали стосовно китайського театрального мистецтва; загалом важливий акцент робиться на міжетнічному спілкуванні. Суттєво, що вивчення китайських традицій, ідеї особистісного самовдосконалення обов'язково поєднують національні особливості з міжнародним досвідом. Важливою для формування компетентнісної сфери здобувачів освіти в Китаї є опора насамперед на гуманітарну сферу, що тлумачиться в контексті, знов-таки, людини культури, духовності, позитивного емоційного ставлення до набуття, розуміння і застосування знань і навичок у гуманітарній сфері.

Загалом, так звані універсальні (ключові) компетентності в китайській системі освіти сфокусовані на трьох основних складниках: саморозвиток (суб'єктність, фізичні і психологічні якості, вміння навчатися); соціальна залученість (відносини між людьми, групами, в суспільстві, між країнами), культурне виховання (сприйняття досягнень людської мудрості й цивілізації (Yu Jiang, Tao Xin, 2016).

Вибудована вченими рамка універсальних компетентностей у Китаї центрована на всебічно розвиненій особистості як меті, що поєднує гуманістичні цінності невід'ємно від наукового підґрунтя (разом це складає так званий культурний фундамент); здатність навчатися і дотримуватися здорового способу життя (разом – саморозвиток); відповідальність та інновації (соціальна залученість). А власне культурний фундамент охоплює такі основні елементи, як гуманітарна культура (базові знання і досягнення в гуманітарній сфері в різні періоди історії, розуміння шляхів пізнання); гуманістичні почуття (гуманістична свідомість, повага до людської гідності, занепокоєння проблемами вижи-

вання, розвитку і щастя); естетичний смак (знання і навички в галузі мистецтва, здатність розуміти і поважати різноманіття мистецтва, здібність відкривати, відчувати, цінувати й оцінювати красу, інтерес до художньої творчості, здатність поширювати красу в житті).

Отже, якщо проаналізувати сутність універсальних (ключових) компетентностей у Китаї, то можемо побачити, що всі вони також пронизані «культурою» в широкому розумінні, а культура розглядається невід’ємно від естетичної свідомості і мистецьких досягнень. Цим виявляється спорідненість китайської системи мистецької освіти з українською і загалом – сучасними міжнародними пошуками.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Так, поняття «компетентність» слід розуміти як інтегральну якість особистості, що відображає її готовність до успішної самореалізації в професійній діяльності та охоплює такі особистісні прояви, як мотивацію до пізнання і набуття практичних умінь, націленість на практичне застосування і усвідомленість місця набутих знань і вмінь у власній діяльності, прогнозування можливих способів застосування, сприйняття набутого досвіду як особистісної цінності, здатність самозмінюватись на основі комунікації в соціумі.

Проекція «компетентнісного комплексу» особистості на культурну компетентність дозволяє позиціонувати її як системоутворювальну стосовно інших ключових компетентностей – як таку, що вбирає і «перетворює» зміст інших ключових компетентностей та водночас наскрізно інкрустується в цей зміст. Отже, культурна компетентність є «міждисциплінарною». Мистецтво апріорі визнається стрижневим об’єктом пізнання особистості у процесі формування культурної компетентності, а далі – й у її змісті. Відтак, логічно уточнити місце культурної компетентності фахівця мистецької галузі і як ключову, і як фахову, що конкретизується через низку предметних компетентностей. Саме такий підхід дає можливість визначити оптимальні методичні вектори підготовки педагога-музиканта.

Список використаної літератури

- Андрущенко, В. П. (2014). Поняття культури: філософський дискурс на рубежі століть. *Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. праць. Сер. Філософія, педагогіка, психологія*, 33, 5-9.
- Герчанівська, П. Е. (2006). *Культурологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання.* (В. І. Панченко, ред.). Київ: Університет «Україна».
- Державний стандарт базової середньої освіти.* (2020). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
- Джонсон, Р. Бойд. (2014). Культурна компетентність в Україні. *Журнал Європейської економіки*, 13(3), 236-247.
- Зязюн, І. А. (2009). Універсальність та інтегративність культури в освітньому просторі інформаційного суспільства. *Ставропільські філософські студії. Ultima Ratio*, 230-244.
- Комаровська, О. А., & Просіна, О. В. (2020). Мистецька освіта: вектори реформування. *Вісник НАПН України*, 2 (1). Retrieved from <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/2>
- Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех, І. Д., Вознесенська, О.Л., Гавриш, Н.В., Гончар, Л.В. ... Шахрай, В. М. (2022). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної Академії педагогічних наук України*, 4(2). Retrieved from <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292>
- Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя»* від 18 грудня 2006 року. (2006). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
- Рекомендація «Про участь і вклад народних мас у культурне життя».* (1976). Документ 995-574, редакція від 26.11.1976 р. Ухвалено у м. Найробі, 26 листоп. 1976 р. на 19-ій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_726#Text
- Саракун, Л. (2011). Експлікація поняття "культура" в сучасному філософському дискурсі. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*, 539-540, 119-123.
- Eliot, T. S. (1968). *Notes towards the definition of culture.* London: Overseas publications interchange, LTD.
- Innis, H. A. (1950). *Empire and Communications.* Oxford: At the Clarendon press. Retrieved from <https://www.gutenberg.ca/ebooks/innis-empire/innis-empire-00-h.html>
- Yu, Jiang, & Tao, Xin (2016). Promoting deepen curriculum reform through constructing a core competencies based model. *Moral Education China*, 01, 26-28. 姜宇,辛涛.以核心素养模型推进课程全面深化改革[J].中国德育.

Zhou Tingting

CULTURAL COMPETENCE METHODOLOGICAL VECTORS IN THE SYSTEM OF A TEACHER-MUSICIAN'S KEY COMPETENCES

The essence of cultural competence is analyzed as one of the key factors for the successful self-realization of an individual. Considering the tendencies of the Chinese education system (represented by the author of the article) toward integration into the globalized system of education and culture, scientific and normative sources of various countries, including Ukraine and China, and UNESCO documents were considered. Recommendations of the European Parliament and the Council of Europe (2006), which define eight competencies, serve as a guiding reference for conclusions. The purpose of the article is to establish links between the content of cultural competence and other key competences as those that systematically pervade future music teacher training in

combination with professional ones. The methods of theoretical analysis, as well as the methods of comparison and juxtaposition, are applied to find points of contact in the context of cultural and other key competences, which should guide methodical searches and professional training (regardless of the specific discipline), and aim at the future professional activity. Cultural competence is considered in comparison with the concepts of competence and culture. The specificity of interpretations of the definition by Chinese pedagogical science, which emphasizes the primary role of the humanitarian sphere and spirituality, is pointed out. Connections between the content of cultural competence and other key competences are established since all of them should be systematically formed in the process of future music teacher training together with professional ones. It is confirmed that in the system of key competencies, it is the cultural one that plays a system-forming role and is the main one for professional music teacher training. Art and art education become key factors in the formation of the defined competence. These positions determine the methodological vectors of cultural competence in the process of professional music teacher training.

Keywords: cultural competence; culture; art; art education; teacher-musician; methodical vectors.

References

- Andrushchenko, V. P. (2014). Poniattia kultury: filosofskyi dyskurs na rubezhi stolit [Concept of culture: philosophical discourse at the turn of the century]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny: zb. nauk. prats. Seriiia Filosofiia, pedahohika, psykholohiia*, 33, 5-9 [in Ukrainian].
- Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education]. (2020). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> [in Ukrainian].
- Dzhonson, R. Boid. (2014). Kulturna kompetentnist v Ukraini [Cultural competence in Ukraine]. *Journal of European Economy*, 13(3), 236-247 [in Ukrainian].
- Eliot, T. S. (1968). *Notes towards the definition of culture*. London: Overseas publications interchange, LTD.
- Herchanivska, P. E. (2006). *Kulturolohiia: navch. posib. dlia dystantsiinoho navchannia [Culturology: education. manual for distance learning]*. (V. I. Panchenko, Ed.). Kyiv: Universytet "Ukraina" [in Ukrainian].
- Innis, H. A. (1950). *Empire and Communications*. Oxford: At the Clarendon press. Retrieved from <https://www.gutenberg.ca/ebooks/innis-empire/innis-empire-00-h.html>
- Komarovska, O. A., & Prosina, O. V. (2020). Mystetska osvita: vektory reformuvannia [Art education: vectors of reform]. *Visnyk NAPN Ukrainy*, 2(1). Retrieved from <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/2> [in Ukrainian].
- Kremen, V. H., Sysoieva, S. O., Bekh, I. D., Voznesenska, O. L., Havrysh, N. V., Honchar, L. V. ... Shakhrai, V. M. (2022). Kontseptsiia vykhovannia ditei ta molodi v tsyfrovomu prostori [The concept of raising children and youth in the digital space]. *Visnyk Natsionalnoi Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 4(2). Retrieved from <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292> [in Ukrainian].
- Rekomendatsiia "Pro uchast i vklad narodnykh mas u kulturne zhyttia" [Recommendation "On the participation and contribution of the masses in cultural life"]. (1976). Dokument 995-574, redaktsiia vid 26.11.1976 r. Ukhvaleno u m. Nairobi, 26 lystopada 1976 roku na 19-ii sesii Heneralnoi konferentsii YuNESKO. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_726#Text [in Ukrainian].
- Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) "Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia" vid 18 hrudnia 2006 roku

- [*Recommendation 2006/962/EU of the European Parliament and the Council (EU) "On core competences for lifelong learning" dated December 18, 2006*]. (2006). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text [in Ukrainian].
- Sarakun, L. (2011). Eksplikatsiia poniattia "kultura" v suchasnomu filosofskomu dyskursi [Explanation of the concept of "culture" in modern philosophical discourse]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Filosofia*, 539-540, 119-123 [in Ukrainian].
- Yu, Jiang, & Tao, Xin (2016). Promoting deepen curriculum reform through constructing a core competencies based model. *Moral Education China*, 01, 26-28. 姜宇,辛涛.以核心素养模型推进课程全面深化改革[J].中国德育[in Chinese].
- Ziazium, I. A. (2009). Universalnist ta intehratyvnyist kultury v osvithomu prostori informatsiinoho suspilstva [Universality and integrability of culture in the educational space of the information society. Stavropygian Philosophical Studies]. *Stavropihiiski filosofski studii. Ultima Ratio*, 230-244 [in Ukrainian].

Одержано 07.09.2022 р.